

Mimarlık Sanatının Yazınsallıktaki Yansımasına Özgün Bir Örnek: “Elveda Venedik” Novellası

Sezen YÜKSEL* ve Nevnihal ERDOĞAN**

* Kocaeli Üniversitesi
Kocaeli, Türkiye
ORCID: 0009-0005-1173-7010
sezenyuksele@hotmail.com

** Kocaeli Üniversitesi
Kocaeli, Türkiye
ORCID: 0000-0003-2259-3962
nevtrakyak@gmail.com

Araştırma makalesi

Geliş: 16/10/2023
Son düzenleme sonrası geliş: 04/12/2023
Kabul: 07/01/2024
Yayımlanma: 31/01/2024

Öz

Teknolojinin gelişmesinin ardından mimarlık düşüncesi yapım tekniklerinin ötesine taşarak kuramsal, yazınsal ve estetik alanlara yönelmiştir. Bunun neticesinde mimarlıkta yazınsallık ön plana çıkmıştır. Bu, tasarım projelerine yazılı açıklamalar getirmekten ibaret bir durum değildir. Bilakis mimarlık yazını ya da mimarlık edebiyatı adını verebileceğimiz bir alan ortaya çıkmıştır. Söz konusu mimarlık edebiyatına örnek olabilecek yazar, düşünür ve edebiyatçılar akademik alanda dikkatle incelenmeye başlamıştır. Bu tür yapıtlar ortaya koyan yazar Hikmet Temel Akarsu'nun son dönem eserlerinde arka planda mimari platoların yer aldığı duygusal hikâyeler tema edinilmektedir.

Yazarın “Elveda Venedik” adlı novellası Venedik’te yeniden bir araya gelen “ben anlatıcı” mimar ile geçmişte ilişkiler yaşadığı iki akademisyen kadın arasında geçen, mimari duygunun ön planda olduğu bir aşk üçgenini anlatıyor. İtalya’nın Bologna ve Venedik kentlerinde süregelen olay örüntüsüne yazarın yetkin mimarlık görgüsü ile aktardığı betimlerle tanık oluyor ve çarpıcı bir şekilde bu tuhaf aşk üçgenine dâhil olunur. Bu sayede mimarlık sanatına dair özgün içerikli bir gözlem ve duyguyu edinmemiz mümkün olabiliyor.

Hikmet Temel Akarsu’nun bu kitapta yoğun mimari ve insani duyguları bütünleştirerek apayrı bir estetik zemin yaratmaya çalıştığı görülmektedir. İtalya’daki mimariye ve eski sevgilerine olan aşkını novella aracılığıyla anlatmıştır. Bu şekilde mimarlara hem farklı bir bakış açısı hem de romantik bir hikâyeye sunmuştur. Yazarın Elveda Venedik ve benzeri novella’larında bu duygusal zenginliğe ulaşmanın muhtelif öyküleri mimarlık sanatına dair zenginlikler aracılığıyla verilmektedir. Dolayısıyla yazarın Elveda Venedik ve benzeri türde yazmış olduğu diğer novella’lar, kent ve mimariyle ilgili okurlar için değer ve önem taşıyan kısa, öz ve yoğun birer edebi eser olarak ilgiye ve incelenmeye değerdir.

Anahtar kelimeler: Edebiyatta Mimarlık, İtalyan mimarisi, Bologna, Venedik, Hikmet Temel Akarsu

A Unique Example of the Reflection of the Art of Architecture in Literature: The Novella “Farewell Venice”

Sezen YÜKSEL* and Nevnihal ERDOĞAN**

* Kocaeli University
Kocaeli, Türkiye
ORCID: 0009-0005-1173-7010
sezenyuksele@hotmail.com

** Kocaeli University
Kocaeli, Türkiye
ORCID: 0000-0003-2259-3962
nevtrakyak@gmail.com

Research article

Received: 16/10/2023

Received in final revised form: 04/12/2023

Accepted: 07/01/2023

Published online: 31/01/2024

Abstract

After the development of technology, architectural thought went beyond construction techniques and turned to theoretical, literary, and aesthetic fields. As a result of this, literariness in architecture has come to the fore. This is not just about providing written explanations to design projects. On the contrary, a field that we can call architectural literature or architectural literature has emerged. Writers, thinkers, and writers who can be an example to the aforementioned architectural literature have begun to be studied carefully in the academic field. In the recent works of the writer Hikmet Temel Akarsu, who wrote such works, emotional stories with architectural plateaus in the background are taken as a theme.

The author’s novella “Farewell Venice” describes a love triangle between the architect “I, the narrator”, who is reunited in Venice, and two academic women with whom he had relationship in the past, in which the architectural feelings is at the forefront. We witness the ongoing pattern of events in the Italian cities of Bologna and Venice with the descriptions conveyed by the author with his competent architectural experience, and we are strikingly involved in this strange love triangle. In this way, it is possible for us to acquire and content observation and feeling about the art of architecture.

It can be observed that Hikmet Temel Akarsu strives to create a distinct aesthetic ground by integrating intense architectural and human emotions in this book. He narrates his love for Italy’s architecture and former lovers through the medium of the novella. In this manner, he provides architects with a different perspective and a romantic story. In the author’s “Farewell Venice” and similar novellas, this emotional richness is conveyed through the richness associated with the art of architecture, in the form of various stories. Therefore, the novellas written by the author, such as “Farewell Venice,” are short, concise, intense literary works that hold value and importance for readers interested in the city and architecture, deserving attention and examination.

Keywords: Architecture in Literature, Italian Architecture, Bologna, Venice, Hikmet Temel Akarsu

1. GİRİŞ

Yazınsallık ile mimarinin buluştuğu çalışmalar son dönemde artmaktadır. Bu durum giderek “simbiyoz”; yani iki tarafın da birbirini beslediği bir ilişki halini almaktadır. Mimarlar artık ifade teknikleri olarak sadece çizim ve desen değil sözcükleri de kullanmaya yönelmektedirler. Edebiyatçılar ise mimarların yarattığı özgün mekânlara ve platolara artık daha fazla vurgu yapmaktadırlar. Bu multidisipliner eğilim, her iki sanatın da zenginleşmesine ve daha gelişkin hale gelmesine yol açmaktadır. Mimarlık eğitimi aldığı halde daha çok mimarlık sanatının yazınsallıktaki yansımalarına dair eserler veren yazar Hikmet Temel Akarsu'nun son dönemde yayınladığı novellalar bu alanda tipik birer örnek teşkil etmektedir. Arka planında kapsamlı mimarlık tasvirlerinin olduğu kent novellalarında Akarsu ön plana duygusal bir hikâyeyi yerleştirmektedir. Böylece duygusal metin, mimarlık sanatının estetik unsurları ile birleşerek özgün bir sanatsal form oluşturmaktadır.

Yazar Hikmet Temel Akarsu edebiyatın pek çok farklı alanlarında ürünler vermiştir. Dönem dönem yeni yazınsal formlar denemiştir. Aynı zamanda üniversite eğitimi dolayısıyla mimarlık formasyonuna sahiptir. Son dönemdeki eserlerinde de yeni bir tarz deneyerek arka planında mimari platoların ve yoğun estetik betimlemelerin yer aldığı duygusal yönü ağır basan novellalar yayınlamaktadır. Yazar bunları “Duygusal Yolculuklar” üst başlığı altında toplamıştır. Söz konusu novellalardan dört tanesi yayınlanmıştır. Bunların adları sırasıyla; Symi'de Aşk, Sozopol'de Sonyaz, Elveda Venedik ve Barselona'da Bir Gece'dir. Yazar bu formdaki novellalarını yayınlamaya devam edeceğini muhtelif beyanatlarında belirtmiştir. Tıpkı daha önce yayınlanmış iki novella gibi arka planında mimar duygusunu hissettiren “Elveda Venedik” otuz yıl önce yaşadığı iki farklı aşkıyla Venedik'te yeniden bir araya gelen “ben anlatıcı” bir mimar ve artık olgun yaşa ermiş söz konusu iki mimar kadın arkadaşı arasındaki üçgende dönen entelektüel ve aykırı bir aşk üçgenini konu edinmektedir. Yazarın Bologna ve Venedik'in etkileyici mimari dekorları arasında yetkin mimarlık görgüsü ile aktardığı tasvirlerle bu tuhaf aşk öyküsü anlatılmaktadır. Bu sayede mimarlık sanatına dair özgün içerikli bir gözlem yapmak ve fikir edinmek mümkün olabilmektedir.

Elveda Venedik, mimarlık sanatına kattığı söz konusu bu unsurlar ve tarihsel mimari zenginlikleri sergilerken içerdiği özgün anlatılar nedeniyle incelemeye değerdir. Eserde yer alan kentlerdeki mimari çevrelere dair özgün ve ilham verici mimari mekânlar her mimarın ilgi alanına girecek türdendir.

2. MİMARLIK-EDEBİYAT İLİŞKİSİ

Mimarlık düşüncesi son zamanlarda multidisipliner özellikler kazanmıştır. Mimarlık-Edebiyat ilişkisi de bunlardan biridir. Bu alanda çok sayıda ve kapsamlı çalışmalar yapılmaktadır. (Algül, 2002; Çağlar ve Ultav, 2004; Şenel, 2010; Yücel, 2017; Çapkulaç, 2018; Hallaçeli, 2019).

Söz konusu multidisipliner alanların konumuzla alâkalı olan; “mimarlık ve edebiyat” ilişkisine dair son yıllarda yayınlanmış çok sayıda örnek verilebilir. Bunların birkaç tanesini sıralayacak olursak Mimar Sinan portresini esas alan kurgusal bir aşk hikâyesi ile Prof. Dr. Murat Aykaç Erginöz'ün Mimari ve Aşk romanı dönem kültürüne ait betimleri ve olay örüntüleri ile dikkat çeker, Nobel Ödüllü ünlü romancı Orhan Pamuk'un Kırmızı Saçlı Kadın romanında ise kentin varoşlarında hüküm süren yapı faaliyetleri ayrıntılı bir şekilde verilir, Philip Mansell'in Levant kitabı ise tarihsel bir dönemin mimarisi ve kentsel düzeni hakkında

Atf için: YÜKSEL, S. ve ERDOĞAN, N., 2022. Mimarlık Sanatının Yazınsallıktaki Yansımalarına Özgün Bir Örnek: “Elveda Venedik” Novellası. *bab Journal of FSMVU Faculty of Architecture and Design*. 5 (1), s. 86-104.

nitelikli bilgiler sunar, Osmanlı Sefiri 28 Mehmet Çelebi Sefaretnamesi de tarihi bir döneme ait son derecede değerli mimari tanıklıkları içerir.

2.1. Hikmet Temel Akarsu Hakkında

Hikmet Temel Akarsu 1960 yılında Gümüşhane’de doğmuştur. İTÜ Mimarlık Fakültesi’nden 1982 yılında mezun olan Akarsu kısa süreli mimarlık tecrübeleri ardından kendini yaşam düşü olan yazarlığa adanmıştır. Hikmet Temel Akarsu, daha çok seri romanları ile tanınır. Çoğunlukla varoluşsal krizler ile toplumca aykırı fakat kendi düşünselliğinde olumlu olayları anlatır. Eserlerinde mimarlık sanatının ve Doğu-Batı çatışmasının izlerini sıkça görülür. Vermiş olduğu çok sayıdaki avangard eser dolayısıyla kara edebiyat ve varoluşsal edebiyat yazım alanına dâhil görülmüş, ülkenin yakın siyasî tarihine dolaylı olarak değinmiş, insanın belleği ve bedeni ile mekân üzerindeki etki ve çatışmasını yani sosyal psikolojiyi yansıtan eserler vermiştir (Çetindaş, 2019).

2.2. “Duygusal Yolculuklar”ın Üçüncüsü “Elveda Venedik”

1984 Yayınevi tarafından 2022 yılında yayımlanan Elveda Venedik kitabı, İstanbul’da yaşayan bir mimarın İtalya’ya gidişinin ardından eski sevgilisi ve daha da önceki sevgilisi ile bir aşk üçgeninde kalışını ve bununla birlikte İtalya’daki tarihi mimari yapıları ve meydanları nasıl algıladığını tasvirlerin yoğun olduğu bir anlatım ile aktarmaktadır. Novellanın kadın kahramanlarından Profesör Whimsical, Cesena Mimarlık Fakültesi’nde ders verdiği dönemde İtalya’ya gelmesi için mimar sevgilisini arar. Bunun üzerine roman kahramanı İtalya’ya gider. Daha eski sevgilisi olan Rosetta da bu üniversitededir. Eserde mimarımız, Rosetta ve Profesör Whimsical bir araya gelip eski defterleri açarken bir yandan da İtalya’nın Bologna ve Venedik şehirlerini gezip şehrin ve yapıların mimarisini ve estetiğini yaşar. Akarsu, novellada kendi duygusal durumunu ve iç dünyasını da anlatmaktadır. Aşka duyduğu bağlılık dışında mimari özelemlerini de dile getirmektedir. Yazar, eserde mimarlık sanatına, mimari değerlere ve mimarlık tarihine karşı hassasiyetini, betimleyici pasajlarla sunmaktadır. Böylece önünden geçilen sokakların, meydanların, ikonik yapıların ve tarihsel mimari mirasın estetiğini ve kentsel değerini okuyucuya aktarmaktır.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

Hikmet Temel Akarsu’nun “Elveda Venedik” kitabının mimari ve estetik arka planı derinlik arz etmektedir. Bu nedenle edebiyattaki mimarlığın izini sürerken başlangıçta novellanın bir özeti verilmiş, olay örüntüsünde yer alan mekânlar betimlenmiş, analiz edilmiş, bu mekânların kurgudaki fonksiyonları ele alınmış ve neticede eserin mimarlık kültürüne katkısı değerlendirilmiştir.

Eserde yer alan tarihi kentler Bologna ve Venedik, mimarlık ve mekân açısından sosyal ve kültürel değerleri ile birlikte analiz edilmiş; bunun ardından disiplinler arası bir etkileşim olarak mimarlık ve edebiyat araştırmaları gözden geçirilmiş daha sonra ise her iki kentin mimarisi ve kentsel düzeni ve sosyal özellikleri, edebiyattaki mimari değerler ve en son olarak da sonuç-tartışma bölümleri planlanmıştır.

3.1. Novella ve İtalya’da Mimari

Novella; romana göre kısa, öyküye göre uzun bir edebi formdur. Öykü ve roman sanatının gelişimini etkileyen, gerçekçi, sağlam yapıllı ve kısa bir anlatı türüdür. Orta Çağ’da,

İtalya'da ortaya çıkan novella, siyasal ya da aşkla ilgili, gülünç yöresel olaylara dayanıyordu ve tek tek öyküler genellikle anekdotlar, efsaneler ve aşk öyküleriyle birlikte bir kitapta toplanıyordu (Türk Edebiyatı, 2023).

Anlatıda konu edilen insanla, insanın yaşadığı çevreyle ilgili bir unsur olduğu düşünülürken olayların geçtiği mekânın da romanda belirleyici öğelerden biri olması gerektiği söylenebilir. Akarsu'nun "Elveda Venedik" novellasında buna dair izleri, olayların henüz başladığı tarihi Bologna kenti anlatılarından itibaren görmeye başlarız:

"Ve Bologna'da en İtalyan kalmış yer ise işte o güzelim tarihi dekorlar arasında yer alan öğrenci muhitindeki o gamsız, kaygısız, karnavalesk hayatın sürdüğü Via Zamboni dolaylarıydı. Belki o nedenle her akşam olduğunda ayaklarımız bizi Via Zamboni'ye doğru çekerdi" (Akarsu, 2022: 13-14).

Novelladaki bu tarz anlatılarla yazar, hayranlıkla ifade ettiği bu şehirlerin sokaklarındaki mimari yapıları ve meydanları övgü ile betimlemiştir.

İtalya'nın mimarisinin dünya kültürüne katkıları etkileyicidir. Bundan dolayı tüm İtalya kentleri mimarlık sanatına gönül vermiş kişiler için büyük önem taşır. Novellanın ben anlatıcı yazarı da İtalya'da bir yandan geçmişte yitip giden aşkının peşinden koşarken bir yandan da mimariye dair duyguları canlanmış olarak gezdiği gördüğü şehirleri ve mekânları kitaba dökmüştür. İstanbul'dan farklı olarak İtalya'da korunan tarihi mimariyi bir kez daha görmüş, burada tekrar bulduğu mimari kimliğini ve bu kimliği tekrar kaybedecek olmanın hüznünü duyumsamış ve anlatmıştır. Ben anlatıcı yazar, bir mimar olarak kentlerde modernizmin etkisi ile mimarlık tarihinin yok edişinden yakınmakta ve İtalya'ya gelerek olayların farklı bir şekilde ele alındığı bir ülkenin durumuna bakmaktadır. Bundan dolayı bazı pasajlarda mimarlık duygusunu derinlemesine özümsemiş kahramanların yüksek mimarlık olmayan bir kentte yaşayamayacaklarını iddia ettikleri tümceler okumaktayız:

"Her yerde yapamazsın... Bir mimarlık tarihçisi her yerde yapamaz... Ben de yapamadım işte; yapamıyorum işte! Yaşayamıyorum. Alelaide mekânlarda yaşayamıyorum. Modern kentler; Chicago gibi... Amerika gibi..." (Akarsu, 2022: 40-41).

3.2. İtalya'da Rönesans Mimarisi

Yazarı ve mimarlıkla alâkalı herkesi bu denli derinden etkileyen İtalyan mimarisi nedir? Ne değildir? Kısaca buna bakacak olursak karşımıza Rönesans ve sonrası sanatı çıkar: "Rönesans kelimesi İtalyancada "yeniden doğuş" anlamına gelir. Rönesans, Antik Yunan ve Roma sanatından esinlenerek oluşturulan bir sanat anlayışıdır. Rönesans akımı sadece mimari ile sınırlı olmayıp; edebiyat, resim, bilim, heykel gibi alanlarda da yaygınlaşmıştır.

"Rönesans mimarisi, 15. yy'da İtalya'da ortaya çıkmıştır ve döneme bambaşka bir boyut getirmiştir. Bu dönemin ilk mimarı olarak kabul edilen Flipp Brunelleschi'dir. Yarım kalan Floransa Katedrali'ni tamamlamış ve katedrale dev bir kubbe inşa ederek dönemin Rönesans mimari eserini tasarlamıştır. Bu dönemde bulunan kâğıt, matbaa ve diğer teknolojiler ile Rönesans mimari akımının yayılması oldukça hızlı olmuş ve Fransa, İngiltere ve Almanya başta olmak üzere Avrupa'nın birçok ülkesinde görülmeye başlamıştır. Bu dönemde pek çok sanatçı doğmuştur" (Coşkun, 2003: 45).

4. BULGULAR

4.1. Novellada Adı Çokça Geçen Kızıl Şehir Bologna

Bologna kentinin geçmişi Roma İmparatorluğu'ndan başlamaktadır. Orta Çağ'dan kalan pek çok eski yapılarda Roma İmparatorluğu'ndan kalma temeller bulunmaktadır. Roma İmparatorluğu'nun hâkim olduğu süre boyunca prestijini koruyan Bologna şehri, imparatorluk evresinin kademeli olarak küçülmesine rağmen önemini yitirmedi. Bologna MS 5. yy'da bir canlanma geçirmeye başlamıştır. Bu canlanma, 11. yy'a kadar devam etmiştir ve yeni bir refah çağı başlamıştır. Bu refah yılları zamanla gelişmiş ve 13. yy'da prestijinin zirvesine ulaşmıştır. Bu dönemde Bologna kenti surlarını genişletmiş ve kentsel gelişimi bakımından Paris kentine eşit, Avrupa'nın en kalabalık on merkezinden biri haline gelmiştir. Bologna, 14. yy'da Orta Çağ'da duvarların içinde inşa edilen kentsel yapının tutarlılığı açısından sıra dışıdır. Bu kentsel yapı günümüzde hâlâ bozulmamıştır ve tekil mimari sanat eserlerine hâkimdir (Şekil 1) (Noyes, 2009).

1712'de Gözlemevi Kulesi ve bununla birlikte, Orta Çağ kuleleri, Santo Stefano adlı beş kilise kompleksi ve Orta Çağ ve Rönesans Belediye Binası'nın da görülebileceği şehrin ana meydanına hâkim olan heybetli San Petronio bazilikası inşa edilmiştir. 17. yy'da Carracci, Guido Reni ve Guercino'nun resimleri, Roma'nın baskın üslubunun aksine, Barok karşıtıdır. Bu, Fransa ve İngiltere'de Bolognese resim okulunun ününü sağlayan Klasisizm ve Raphael kültürünün temellerini atmıştır ve kentsel yapı üzerinde önemli bir etkisi olmuştur. 19. yy'da yapılan yıkımlara ve son dünya savaşında meydana gelen tahribatlara rağmen Bologna'nın kentsel yapısı hem bütünlüğünü hem de cazibesini korumuştur. (Bologna, 2023a).

Şekil 1. Bologna'nın tarihi kent merkezinden görünüm (Erdoğan,2014)

“Elveda Venedik” novellasında tüm bu mimari platolar güncel yaşamsallığın getirdiği orijinalliklerle birlikte anlatılmaktadır. Kentin sadece mimari değerleri tasvir edilip sıralanmamaktadır. Bunlar bir kültür şehrinin kendine özgü atmosferine yedirilmiş olarak verilmektedir. Bologna'da üniversite gençliğinin bohem yaşantısının geçtiği *Paizza Guiseppe Verdi*, yerel restoran *Osteria dell'Orsa*, *Marsalino Bar*, ünlü

pastane *Gamberini*, kent merkezi *Piazza Maggiore*, *San Petronio Bazilikası* ve *Fontana del Nettuno*'nun bulunduğu tarihi ve entelektüel mekânlarda yaşanan dekadan ve bohem geceler ayrıntılandırılmaktadır.

4.2. Piazza Giuseppe Verdi Meydanı

Hikmet Temel Akarsu, İtalya'da sadece önemli meydan ve yapılara değil, sıradan insanların önemsiz bulunduğu mekânlara da değinmiştir. Bunlardan bir tanesi Bologna'da yer alan Piazza Guissepe Verdi Meydanı'dır. Makale veya araştırmalarda çok da adı geçmeyen, eski adı ile Piazza dei Bentivoglio olan bu meydan, 15. yy'da açık alan olarak inşa edilmiştir. 1506 yılına kadar Bentivoglio sarayının önünde yer alan meydanın adı, II. Bentivoglio'nun kaçışından sonra çevredeki evler yıkılarak Piazza dei Bentivoglio olarak değiştirilmiştir. 1951 yılında ise konsey kararı ile bu alan-tekrar itibar kazandı ve ismi Piazza Giuseppe Verdi olarak değiştirildi (Bologna, 2023).

"Kentin anıtsal yapıları ve tarihi kuleleri, kiliseleri ve bazilikaları ile çevrili, görkemli ve her daim turist istilası altındaki Piazza Maggiore'de başlayan serencamımız ister istemez Asinelli ve Garisenda ikiz kulelerin bulunduğu Piazza Ravegnana'ya uzanırdı. Oradaki harikulade kiliseleri ve devasa Orta Çağ gözetleme kulelerini yan gözle süzerek Via Rizzoli'deki şık şıkıdım havalı kadınların ve beylerin yemek yediği koket mekanları pas geçer, Via Zamboni üzerinden Piazza Guissepe Verdi'ye ulaşırdık." (Akarsu, 2022: 14)

Yazarın yukarıdaki alıntıda bahsettiği Piazza Guissepe Meydanı: Birbiri ile uyumlu olan bu meydandaki yapılar, tuğladan cepheler, kesme taş sütunlar ile oluşturulan kemerler ve kesme taş parkeler ile oluşturulan Rönesans mimarisinin tarihi kent dokusunun günümüzde korunduğunu söylemek mümkündür. Günümüzde bu meydan şehir ve üniversite arasındaki ilişkinin sembolik bir yer olması ile gündemdedir. Öğrencilerin toplanma alanları, sanatsal ve sosyal bir meydan olarak karşımıza çıkar. Novellada, kahramanların yaşadıklarının ve duygularının yansıtılmasında bu mekânların anıtsal, ikonik ve sembolik mimarisi fon olarak verilmektedir. Dolayısıyla okuyucu eser boyunca tarihi değer taşıyan mimari mekânlarda yaşanan insanlık durumlarına tanık olmaktadır.

4.3. Piazza Maggiore Meydanı

Bologna şehrinin en önemli meydanlarından biri olan Maggiore Meydanı, şehrin sembolü haline gelmiştir. Bu meydanda, dikdörtgen taş binalar, kubbeli çatılar, yatay çizgiler ve yuvarlak kemerler ile Rönesans Mimarisi gözler önüne serilir. Uyum, oran ve yalınlığın bir araya geldiği bu binaların, günümüzde de dokusu korunmuş olup, dönemin mimari ve sanat anlayışının anlaşılmasına yardımcı olur (Grieco, 1976).

Elveda Venedik novella'sında Piazza Maggiore Meydanı kısmında, tarihi mimarlık yapıtlarına ne kadar özlem duyduğundan bahsedilmektedir. Türkiye ve İtalya'nın mimarlık tarihine sahip çıkış tarzları karşılaştırmış ve Türkiye'nin bu alanda yeterli olmadığı belirtilmiştir. İtalyan mimarisi tarihini korumuş ve günümüze kadar getirmeyi başarmış bir ülkedir. Maggiore Meydanı'nda ise bu tarihten görebileceğimiz Bologne Kuleleri, San Petronio Bazilikası gibi yapılar bulunmaktadır. Geçmişten günümüze varlığını koruyan bu yapılar, İtalya'nın mimari tarihine nasıl sahip çıktığına dair en güzel örneklerdendir.

Maggiore Meydanı'ndan görünen Asinelli ve Garisenda adındaki Bologne Kuleleri 1115 yılında Bologna'da yaşayan iki köklü aile tarafından ne kadar güçlü olduklarını göstermek amacı ile inşa edilmiştir. Garisenda kulesi başlangıçta 60 metre yüksekliğinde

olmasına rağmen, eğiminden dolayı yıkılma tehlikesi ile karşı karşıya gelince 14. yy'da 48 metreye indirilmiştir (Şekil 2). Taştan ve küçük pencerelerden oluşan bu yapıların görkemi dönemin zorluklarına rağmen çıkılabilen yükseklikleridir (Drogani ve Stojanovic, 2013).

Şekil. 2. Yüksekliği 48 metre olan Garisenda Kulesi (Erdoğan,2014)

Elveda Venedik'te ayrıntılı bir şekilde anlatılan Maggiore Meydanı ve onu çevreleyen tarihi yapılar, bazı duyguların yansıtıldığı metinlerde dekor ve plato olarak kullanılmaktadır. Bu sayede anlatıda, kentin mimari dokusu kültürel zenginliği ile birleşerek edebi bir forma erişmektedir. Kimi zaman da bu yaşam tarzına yorumlar katacak felsefî sorular sorulmaktadır:

“Olabilirdiğince derinleşip onun getireceği rafine zevklere hedonistçe boğulmalı mıdır insan? Yoksa basitleşip hayatın acılarını ve sıkıntılarını anlayamayacak, ayırımsayamayacak, duyumsayamayacak kadar sıradanlaşıp kendini kurtarmalı mıdır varoluşun ağırlığından...”
(Akarsu, 2022: 5).

Tüm bunlar mimari bir platonun edebi kurgusallık için işlevsel hale gelmesini sağlamaktadır. Diğer bir deyişle mimarlık sanatının edebi form içinde kullanımına örnek olabilecek pasajlar okumaktayızdır. “Elveda Venedik” novellasında tüm bu mimari platolar güncel yaşamsallığın getirdiği orijinalliklerle birlikte anlatılmaktadır. Kentin sadece mimari

değerleri tasvir edilip sıralanmaktadır. Bunlar bir kültür şehrinin kendine özgü atmosferine yedirilmiş olarak verilmektedir. Bologna'da üniversite gençliğinin bohem yaşantısının geçtiği *Paizza Guiseppe Verdi*, yerel restoran *Osteria dell'Orsa*, *Marsalino Bar*, ünlü pastane *Gamberini*, kent merkezi *Piazza Maggiore*, *San Petronio Bazilikası* ve *Fontana del Nettuno*'nun bulunduğu tarihi ve entelektüel mekânlarda yaşanan dekadan ve bohem geceler ayrıntılandırılmaktadır (Şekil 3).

Şekil 3. Gece görünümü ve Piazza Maggiore Meydanı'ndan görseller (Erdoğan, 2014)

Bu meydana dikkat çeken bir diğer görkemli yapı ise San Petronio Bazilikası'dır. Bu yapı Bologna Başpiskoposluğunun küçük bir kilisesidir. Gotik tarzda bir kilise olan San Petronio Bazilikası dünyada tuğla ile inşa edilen en büyük kilisedir. Bazilika, 132 metre uzunluğunda, 66 metre genişliğinde ve 47 metre yüksekliğinde büyük bir kilisedir ve Bologna'nın "en heybetli" kilisesi olarak tanımlanmaktadır (Dragoni ve Stojanovic, 2013)

4.4. "Elveda Venedik" Novellasına Adını Veren Venedik Kentinin Mimari Mekânlarına Dair

Venedik kenti başlangıçta Bizans İmparatorluğu'na bağlı olup, 7. yy'da bağımsız olmuştur. Orta Çağ'ın ortalarında büyük bir deniz filosu kurarak Akdeniz ülkeleriyle yaptığı ticaretlerin sonucu zengin bir ülke haline gelmiştir. Venedik'in gerçek doğuşu, Roma İmparatorluğu'nun çöküşü ile başlamıştır. Venedik kesin bir geometrik plan olmadan yaratılmıştır. Kent planlama yapısı; yaşamının gereklilikleri, denizin ve kentin karakteri, halkın kullanımı ve ulaşım yöntemleri ile özdeşleştirilmiştir (Şekil 4). Bizans İmparatorluğu, Venedik mimarisini etkilemiştir. Binalarda geometrik sadelik azalarak karmaşıklık artmış, önemli kamu yapılarının dekorasyonunda taşın yanı sıra tuğla ve sıva da kullanılmıştır. Oymalı süslemenin yerini mozaikler almıştır. Karmaşık kubbeler, masif payandalara dayanmış, pencereler, iç mekânları yumuşak bir şekilde aydınlatmak için ince kaymaktaşı tabakalarından süzülmesi için tasarlanmıştır.

Başlangıçta, çoğunlukla ahşaptan yapılmış ve çok kemerli olmayan, hatta bazen atların ve arabaların seyahat etmesine izin veren asma köprüler inşa edilmiştir. Bizans'ın mimariye etkisi ile bazilika ve saraylar bu tarzlarda inşa edilmiştir. Bu nedenle Venedik'in kentsel dokusunu Bizans mimarisi oluşturmuştur. Venedik'te diğer birçok şehirlerde olduğu gibi köklü değişimler yaşanmamıştır ve kuruluşundan bu yana yapılarını korumuştur. Venedik tarafından üstlenilen kademeli mimari gelişme, eski yapıları yok etmemiş, ancak eskiyi

yenileriyle bütünleştirmiştir. Değişen ekonomik koşullar ve yeni alanların gerekliliği, şehir planlama gelişimini etkilemiştir. Venedik şehrinin modern mimarisine bakıldığında, yoğun şehir yapısı, kısa yürüme mesafeleri, aktif zemin katlar ve karma kullanım görülmektedir (Visitvenezia, 2023)

Elveda Venedik novellasında yaşanan aykırı aşkların, duyguların, mekân ve yaşamın sorgulandığı mekânlar böylesine bir tarihsel zenginliği yansıtmaktadır. Anlatının özgünlüğü görkemli yapıları, görsel güzelliği ve etkileyici mimarisiyle tarihi Venedik kentini plato edinmesidir. Akarsu, “Venedik’te sokaklar dar ve köhnedir. Fakat o köhnelik içine öylesine bir azamet, varsılık ve gusto sinmiştir ki.” (Akarsu, 2022: 57) diyerek köhneliğin burada estetik adını aldığını iddia etmekte ve bu ilginç şehirde köhnelik ne denli azıyorsa estetiğin o denli çoğaldığını söylemektedir. Bu türden tümceleriyile Venedik kentinin dokusuna özgün yorumlar getirmektedir. Bu tür yorumlara eser boyunca sıkça rastlamaktayız:

“Bak sevgilim; arya; *Il Travatore*, *Turandot* ya da *Rigoletto* fark etmez... İçinde bu müzik çalan bir mekânla başka bir müzik çalan mekân aynı olamaz. İşte mimarlık da budur. Fark yaratmak. Müzikle ya da başka bir şeyle...” (Akarsu, 2022: 70). Hikmet Temel Akarsu, kitabında bahsettiği bu bölüm ile mimarlıkta nasıl fark yaratılabileceğinden bahsetmektedir. Kimi yaşanmışlıklar insanların mimarlığa olan bakış açılarını yansıtır. Mimarlık herkeste bir etki bırakır. Ancak detayları herkes fark edemez. Mimarlar ile diğer mesleklerin farkı da burada başlar. Palazzo Pisani S. Marina’da anlatılan bölümlerde bu pasaj geçmektedir (Şekil 5).

Şekil 4. Venedik kentinin kanallarda ulaşımı (Erdoğan, 2018)

Şekil 5. Venedik San Marco Meydanı'ndan Basilica di Santa Maria della Salute görünümü (Erdoğan,2018)

Eserde, Venedik'teki Büyük Kanal üzerinde yer alan çok ünlü ve ayrıca ikonik bir mimari eser olan Rialto Köprüsü de yer alır (Şekil 6, Şekil 7). Söz konusu köprü Venedik'te Büyük Kanal üzerindeki dört köprüden biri olup şehrin en eski ve en ünlü köprüsüdür. Günün her saatinde yoğun bir turist istilasını altında olan romantik ve duygusal çağrışımları çok güçlü köprü Venedik kentinin simgesel yapılarından olup uzun yüzyıllar süren renovasyonların ardından taştan yapılmıştır.

Tarihi Venedik kenti ada ve kanallarla bölünen iç yapısında yer alan tarihsel eserler açısından yoğundur. Kentin dar yaya yolları, küçük köprüleri, kanalları, katedralleri, meydanları, devlet ve hükümet konakları ve pahalı mağazaları arasında saatlerce yürüdüktan sonra vardığınız San Marco Meydanı ise bu mimarlık rotasının doruk noktasıdır (Şekil 8, Şekil 9, Şekil 10, Şekil 11). Orada yer alan yapılar bir dönem dünyanın bütün varıllık ve görkemini ve mimari zirvesini oluşturur. Novellanın nihayet bulunduğu yerin bu ünlü ve ikonik San Marco Meydanı olması da anlamlıdır.

Venedik'in en iyi korunmuş Orta Çağ kenti olması, büyüklüğü, kentsel alanın tamamındaki tarihi binaları, Canal Grande'ye bitişik tarihi binalar, dar sokaklar, meydanlar, küçük köprüler, San Marco Meydanı ve Çanı, Rialto Köprüsü, San Marco bazilikası gibi her biri mimarlık tarihine mal olmuş görkemli mekânlar eserde farklı bölümlerde yer almıştır. Bu anlatılar mimari bir çevrenin insanları ya da âşıkları nasıl büyülediğini ve ne denli büyük duygulanımlar yarattığını göstermektedir (Şekil 12, Şekil 13).

Şekil 6. Büyük kanaldan Rialto Köprüsü görünümü (Erdoğan,2018)

Şekil 7. Tren istasyonu yönünden Rialto köprüsü (Erdoğan,2018)

Şekil 8. San Marco Meydanı görünümü (Erdoğan,2018)

Şekil 9. San Marco Meydanı görünümü (Erdoğan,2018)

Şekil 10. San Marco Meydanı görünümü (Erdoğan,2018)

Şekil 11. San Marco Meydanı görünümü (Erdoğan,2018)

Şekil 12. San Marco Bazilikası (Erdoğan,2018)

Şekil 13. San Marco Meydanında çan kulesi (Erdoğan,2018)

5. SONUÇ VE TARTIŞMA

İtalya geçmişten bu yana mimari değerlerine güçlü bir şekilde sahip çıkan bir ülkedir. Krallık, imparatorluk ve cumhuriyet rejimlerini yaşamış köklü tarihe sahip bir ülke olması bu anlayışın temellerini yüzyıllar öncesinden oluşturmuştur. Bu estetik anlayış, şehirleşmeye başladıkları antik dönemlerden; yani atalarından onlara kalmış bir hazine niteliği taşımaktadır. Öyle ki UNESCO Dünya Mirası Listesi'nde 51 farklı yer ve yapıları bulunmaktadır. Roma mimarisi ile başlayan mimari yapılar, Rönesans mimarisi ve Barok mimari ile devam etmiştir. İtalya'nın her şehrinde bu dönemlerden kalan yapılar, meydanlar, anıtlar veya heykeller görülebilmektedir.

Venedik doğal güzelliği, mimarisi ve sanat eserleri ile ün yapmıştır. İtalya'nın en turistik şehirlerinden biri olmasının en önemli nedeni büyük kanala sahip olması ve bu sayede şehre verilen doğal ve estetik güzelliğidir. Bologna ise geçmişten günümüze kadar İtalya'nın refah seviyesi en yüksek şehirlerinden biridir. Bologna'da bulunan kuleler döneminin önemli aileleri tarafından yaptırılmış olup gücü temsil etmektedir. "Kızıl Şehir" olarak da anılan Bologna, Orta Çağ Mimarisi'nin birçok örnekleriyle donatılmıştır ve ismini de binaların çoğunun kırmızı tuğlalı olmasından almıştır.

"Elveda Venedik" novellasında Bologna ve Venedik şehirlerindeki yapılar ve meydanlar ayrıntılı tasvirlerle anlatılmaktadır. Kitapta, bu iki şehrin sadece en önemli yapıları ve meydanları değil, bilinmeyen yerleri, yaşam tarzı, mimarlık algısı ve mimarca yaşam tarzı da ele alınmaktadır. Akarsu kitapta, mekânların ince ayrıntılarına yer vermekte ve bunları kendi duygu ve düşüncelerini de katarak anlatmaktadır.

Tarihi meydanların, anıtların, yapıların, mimari miras ve çevrenin estetik ve kültürel değerini bu kitapta yoğun bir şekilde algılamaktayız. İtalya'nın hemen her köşesinde tarihi bir yapı vb. öğelere rastlanabilmektedir. Bu mekânların önünden her gün yüzlerce turist ve yerel halk geçmektedir. "Elveda Venedik" novellasında sıradan halkın, değerinin farkında olmadan içinden geçip gittiği özellikli ve tarihi yapılar, mimari unsurlar ve ikonik mekânlar anlatının elemanları olarak kullanılmaktadır. Bu şekilde edebi bir eserde üstün mimari öğeler vasıtasıyla etkili bir duygu yaratılmaktadır. Bu bağlamda edebiyatla mimarinin ilintisine kuvvetli örnekler teşkil eden anlatılar okumaktayızdır.

Hikmet Temel Akarsu'nun bu kitapta yoğun mimari ve insani duyguları bütünleştirerek bir estetik zemin yaratmaya çalışmaktadır. İtalya'daki mimariye ve eski sevgilerine olan aşkını novella aracılığıyla anlatmaktadır. Bu şekilde biz mimarlara hem farklı bir bakış açısı hem de romantik bir hikâyeye sunmaktadır. Bu eserden yola çıkarak bir şehrin tarihini korumasının ne kadar önemli olduğunu görmekteyiz. Türkiye'de söz konusu tarihsel miras geniş kapsamda korunamamış ve günümüze aktarılamamıştır. Bu nedenle şu an kentlerimizde kimlik karmaşası mevcuttur. Kent kimliğini oluştururken mimari estetik, geleneksel karakter ve tarihselliğe önem vermek gerekmektedir. Bunun içinse kentlere, derinleşmiş bir kültür, büyük duygular ve estetik kavrayışlarla bakabilmek gerekmektedir. Hikmet Temel Akarsu'nun Elveda Venedik ve benzeri novellalarında bu duygusal zenginliğe ulaşmanın muhtelif öyküleri mimarlık sanatına dair zenginlikler aracılığıyla verilmektedir.

Mekânsal estetik arayışını yaşamın odak noktasına koymak, her yaşam alanına eleştirel bakmak, iyi ve güzel mimariye aşkla bağlanmak, mimari yapıları sahiplenirken onların yaşatılması için yaratıcı tasarımlar içinde olmak ve estetik mimari mekânlara aşkla

bağlanmak; bu gibi kaygılar “Elveda Venedik” novellasının ana temalarını oluşturmaktadır. Bu nedenler dolayısıyla “Elveda Venedik” kent ve mimariyle ilgili okurlar için değer ve önem taşıyan kısa, öz ve yoğun bir novella olarak ilgiye ve incelenmeye değerdir.

Bilgilendirme / Teşekkür

Aksi belirtilmediği takdirde makalede kullanılan şekiller ve çizelgeler belirtilen yazarlar tarafından, belirtilen tarihte üretilmiştir.

Çıkar Çatışması Bildirimi ve Sorumluluk Bildirimi

Bu makalede araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur, olası bir çıkar çatışması bulunmamaktadır. Makalede belirtilen tüm görüş ve düşünceler yazarların sorumluluğundadır, bu konuda derginin sorumluluğu bulunmamaktadır. Makalede yer alan görsellerin kullanımına dair yasal izinlerin alınması yazarların sorumluluğundadır, bu konuda derginin sorumluluğu bulunmamaktadır.

Yazar Katkı Bildirimi

Bu çalışma literatür taraması, araştırma ve makale üretim aşamaları olmak üzere üç ana süreçten oluşmuş olup; her iki yazarında da ortak fikir, çalışma ve katkıları ile ortaya çıkmıştır.

KAYNAKLAR

Kitap

- AKARSU, H., 2022. *Elveda Venedik*. İstanbul: 1984 Yayınevi.
NOYES, M. T., 2009. *Bologna reflections*. Bologna: Lulu Press.Inc.
GRIECO, R.,1976. *Bologna a city to discover*. Bologna: Cablecar.

Dergide makale

- DRAGONI, G. ve STOJANOVIC, I., 2013. Physical science in Bologna. *Physics in perspective*. 15 (1), s. 92-115.
ÇOŞKUN, İ., 2003. Modernliğin kaynakları; rönesans üzerine bir değerlendirme. *Journal of Sociology*. 3 (6), s. 45-69.
ÇAĞLAR, N. ve TUNA ULTAV, Z., 2004. Emile Zola yazınında mimari/kentsel mekana dair okumalar ve düşünceler. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*. 21 (2), s. 43-60.

Tez

- ALGÜL, N., 2002. *Ahmet Hamdi Tanpınar'ın yazılarında İstanbul'daki mimarlık yapıtlarının değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi.
ŞENEL, A. N., 2010. *A reading of the late 19th century Istanbul public life and space through the Tanzimat novels*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Izmir Institute of Technology.
YÜCEL, A. G., 2017. *Ahmet Hamdi Tanpınar'ın şehir imgesi ve Beş Şehir kitabı, İstanbul bölümü üzerine içerik analiz örneği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi.
ÇAPKULAÇ, A., 2018. *Kafkaesk mekân algısının “Dönüşüm” eseri üzerinden irdelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi.

HALLAÇELİ, E., 2019. *Kent imgelerinin edebi metinler üzerinden araştırılması: Zıkkımın Kökü romanı örneği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi.

İnternet kaynağı

BOLOGNA, 2023a. *Alma Mater Studiorum Universita Di Bologna* [çevrimiçi]. Erişim adresi: <https://www.unibo.it/en/university/who-we-are/our-history/bologna-art-and-history> [Erişim tarihi 19 Ekim 2023].

BOLOGNA, 2023b. *Piazza Verdi* [çevrimiçi Erişim adresi: <https://www.bolognawelcome.com/en/places/squares-streets-monuments/piazza-verdi-2> [Erişim tarihi 19 Ekim 2023].

TÜRK EDEBİYATI, 2023. *Novella nedir?* [çevrimiçi]. Erişim adresi <https://www.turkedebiyati.org/novella-nedir/> [Erişim tarihi 19 Ekim 2023].

VISITVENEZIA, 2023. *Discover Venice* [çevrimiçi]. Erişim adresi: <https://www.visitvenezia.eu/en/venetianity/discover-venice> [Erişim tarihi 2 Aralık 2023].

ÇETİNDAS, D., 2019. Türk Edebiyatı isimler sözlüğü, Hikmet Temel Akasu maddesi [çevrimiçi]. Erişim adresi: <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/akarsu-hikmet-temel> [Erişim tarihi 19 Ekim 2023].

Arşiv belgeleri

ERDOĞAN, N. 2014. *Bologna/İtalya fotoğrafları* [fotoğraf] Nevnihal Erdoğan Kişisel Arşivi, İtalya.

ERDOĞAN, N. 2018. *Venedik /İtalya fotoğrafları* [fotoğraf] Nevnihal Erdoğan Kişisel Arşivi, İtalya.

Biyografiler

Sezen YÜKSEL

İlköğretim ve lise eğitimimi İzmit'te tamamladı. Girne Amerikan Üniversitesinin Mimarlık İngilizce bölümünden 2021 yılında mezun oldu.2022 Yılında Kocaeli Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsünde Mimari Tasarım programında Yüksek Lisansa başladı ve tez çalışmasına devam etmektedir. Mezuniyet sonrası başladığı mesleğinin başlangıcında mimari Avan ve uygulama projelerinde, mimari rölöve ve statik proje düzenlemede çalıştı. 2022 den itibaren Haldız İnşaat Şirketinde proje koordinatörü olarak görev yapmaktadır.

Nevnihal ERDOĞAN

İTÜ Mimarlık Fakültesinden lisans, yüksek lisans derecelerini aldı ve aynı üniversitede doktorasını tamamladı. 1984-1991 yılları arasında İTÜ Mimarlık Fakültesi ve Uygulama-Araştırma Merkezi'nde araştırmacı olarak çalıştı.1992 yılından itibaren Trakya Üniversitesi mühendislik-Mimarlık Fakültesi'nde öğretim üyesi olarak görev yapmaya başladı.2003 yılında aynı üniversitede profesör ünvanını aldıktan sonra 2006 yılında Kocaeli Üniversitesi'ne geçti. 2013-2016 yılları arasında Kocaeli Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi'nde dekanlık görevini ve Mimarlık bölüm başkanlığı görevini yürüttü. Başkanlığında üç uluslararası konferans düzenledi. Ulusal ve uluslararası düzeyde çok sayıda bilimsel yayına ve 17 kitaba imza attı. Araştırma alanları: Mimari Tasarım, Konut ve Yerleşmeleri, Konut Kültürü, Mimarlık ve Edebiyattır.